

Fra typologi til didaktisk handling

Anette Vestergaard
Nielsen, CFU

Kommentar til Stig Toke Gissels: "Typologi for læremidler og ressourcer, der kan bruges til læring eller undervisning", MONA, 2026(1).

Som naturfagskonsulent befinder jeg mig ofte i spændingsfeltet mellem læremidler, didaktik og undervisningspraksis. En væsentlig del af mit arbejde består i at udvælge materialer og formidle deres muligheder til lærere. Det handler ikke blot om at vurdere kvaliteten af et materiale, men om at skabe et sprog for, hvordan det kan anvendes i forskellige undervisningssammenhænge.

Denne opgave er blevet mere kompleks, i takt med at undervisningen i stigende grad bygger på andre materialer end traditionelle lærebøger. I dag møder lærere et voksende udvalg af billedbøger, digitale ressourcer, modeller, artefakter, autentiske fænomener og multimodale fortællinger, som ikke nødvendigvis er udviklet til undervisningsbrug, men som alligevel rummer betydelige læringspotentialer.

To aktuelle eksempler er *Himlen er en helleflynder* og *Mit hjertehjem*. Ingen af bøgerne er udviklet som læremidler, men begge kan bidrage til naturfaglig undervisning. *Himlen er en helleflynder* åbner gennem sine poetiske illustrationer op for samtaler om naturens sammenhænge og menneskets relation til verden. *Mit hjertehjem* kombinerer billeder, tekst og musik i et multimodalt univers, der bl.a. kredser om bæredygtighed, fællesskab og tilhørsforhold.

Netop fordi disse bøger ikke er produceret til skolebrug, følger didaktikken ikke med. Potentialerne er til stede, men de skal opdages, fortolkes og omsættes af læreren. Det kræver faglig indsigt, didaktisk kreativitet og et fælles sprog til at tale om materialernes muligheder.

Her oplever jeg, at Stig Toke Gissels forslag til en ny typologi for læremidler og læringsressourcer er et vigtigt bidrag. Typologien tilbyder et mere dækkende begrebsapparat til at beskrive de mange ressourcer, der i dag indgår i undervisningen. Særligt introduktionen af fysiske entiteter som en selvstændig kategori fremstår som et væsentligt fremskridt, fordi den giver plads til de materialer, fænomener og genstande, som ofte spiller en central rolle i naturfaglig undervisning.

Et æg er et godt eksempel. Som fysisk genstand kan det indgå i undersøgelser af skalstruktur eller osmose. Det kan fungere som en model for Jordens opbygning. Det kan være et redskab i eksperimenter om konstruktion og bæreevne eller indgå i tekster, videoer og andre multimodale ressourcer. Det samme æg kan således optræde i flere kategorier, afhængigt af undervisningens formål og lærerens didaktiske valg.

Eksemplet illustrerer en vigtig pointe: Materialers betydning opstår ikke alene gennem deres egenskaber, men gennem deres anvendelse. På samme måde som teknologi først får sin funktion gennem brug, får læremidler deres pædagogiske betydning i den konkrete undervisningssituation.

Netop derfor ser jeg også en udfordring i typologien. Den hjælper os med at beskrive, hvad noget er, men i mindre grad med at beskrive, hvad vi kan gøre med det.

Når jeg skal formidle nye materialer til lærere, efterspørger jeg ikke alene kategorier. Jeg efterspørger et professionelt sprog, der gør det muligt at kommunikere materialernes didaktiske muligheder. Hvilke læringsformer understøtter materialet? Hvilke arbejdsformer indbyder det til? Hvilke faglige betydninger kan eleverne udvikle gennem arbejdet med det?

Her oplever jeg, at der fortsat mangler en vis konsensus i feltet. Vi har brug for analyseværktøjer, som kan bygge bro mellem læremiddelforskning og undervisningspraksis. Typologien er et vigtigt første skridt, men den kan ikke stå alene.

I naturfagsgruppen på CFU har vi gennem flere år arbejdet med forskellige tekstformater for at synliggøre materialernes faglige muligheder. Vi skelner eksempelvis mellem biografier, beretninger, opslagsbøger, artikler, forskningstekster og elevbøger. Disse kategorier beskriver ikke blot materialernes form, men peger også på forskellige måder at møde og skabe viden på.

Her kan den genrepædagogiske tradition inden for systemisk funktionel lingvistik bidrage med et interessant perspektiv. Hos John Polias og andre genrepædagoger forstås genrer som sociale måder at skabe mening på. Forskellige teksttyper giver adgang til forskellige former for viden, arbejdsformer og faglige praksisser. En biografi giver eksempelvis adgang til naturvidenskaben gennem menneskers erfaringer og fortællinger, mens en forskningstekst introducerer eleverne til dokumentation, argumentation og videnskabelige arbejdsformer.

Set i dette perspektiv er spørgsmålet ikke blot, om et materiale er en tekst, et læremiddel eller en læringsressource. Det er også relevant at undersøge, hvilken genre materialet repræsenterer, og hvilke faglige handlinger eleverne inviteres til at deltage i.

Et materiale som *Himlen er en helleflynder* kan beskrives som en læringsressource, men det fortæller ikke meget om de undersøgende, æstetiske og fortolkende muligheder, som bogen åbner op for. Tilsvarende kan *Mit hjertehjem* beskrives som en multimodal ressource, men genreperspektivet gør det muligt at tale mere præcist om samspillet mellem fortælling, billeder, musik og bæredygtighedstemaer.

For mig som konsulent bliver behovet derfor ikke blot en typologi for læremidler, men et fælles professionsprog, der kan koble materialernes kategorier med deres faglige, didaktiske og pædagogiske muligheder.

Her kunne typologien med fordel kobles til mere eksplicite didaktiske perspektiver. Basil Bernsteins beskrivelse af forskellige pædagogiske positioner er et eksempel. Det samme materiale kan nemlig understøtte meget forskellige undervisningsformer. En lærer kan anvende *Mit hjertehjem* i en relativt åben og elevstyret proces, hvor eleverne undersøger bæredygtighed gennem egne erfaringer. En anden lærer kan vælge en mere struktureret tilgang med tydelige læringsmål, fælles analyse og eksplicit faglig begrebsdannelse.

Begge tilgange er legitime. Pointen er, at materialets kategori ikke i sig selv fortæller noget om den didaktiske vej, læreren vælger. Derfor bliver det afgørende at kunne synliggøre sammenhængen mellem materialer, læringssyn og undervisningsdesign.

Set fra et konsulentperspektiv er det netop her, typologiens største potentiale ligger. Ikke blot som et system til at klassificere læremidler, men som et afsæt for en professionel samtale om undervisning. Typologien skaber orden i mangfoldigheden. Næste skridt må være at koble denne orden til didaktiske og pædagogiske analyseværktøjer, der hjælper lærere med at omsætte materialernes potentialer til konkret undervisning.

Artiklen repræsenterer derfor et vigtigt bidrag til læremiddelforskningen. Men dens fulde styrke vil først blive udfoldet, når kategorierne i højere grad kobles til de didaktiske valg, som lærere hver dag træffer i mødet med elever, fag og undervisningens mange ressourcer.

Referencer

- Eken, C., & Kjær, S. (2025). *Mit hjertehjem*. Gyldendal.
- Gissel, S.T. (2026). Typologi for læremidler og ressourcer, der kan bruges til læring eller undervisning. *MONA*, 2026(1), 29-51. <https://doi.org/10.7146/mona.v26i1.166713>
- Krogsbøll, B., & Wichmann, K. (2025). *Himlen er en helleflynder*. Gyldendal.